

Janne Aer

ULKOMAALAIKKEUDEN
PERUSTEET

Alma Talent
Helsinki 2016

Copyright © 2016 Talentum Media Oy ja tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus
Kannen suunnittelu: Lauri Karmila
Taitto: NotePad
ISBN 978-952-14-3066-4
ISBN 978-952-14-3068-8 (verkkokirja)
ISSN 1459-7535

BALTO print
Liettua 2016

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

SISÄLLYS

LUKIJALLE	5
LYHENTEET	XIII
JOHDANTO:TEOKSEN ALA JA RAJAT	XV
I ULKOMAALAIKOEUDENYLEISIÄ LÄHTÖKOHTIA	I
I.1 Ulkomaalaiset kansainvälisessä oikeudessa	I
I.2 Euroopan unionin vapaan liikkuvuuden oikeus ja maahanmuuttopolitiikka	8
I.3 Ulkomaalaislainsäädännön kehitys	16
I.4 Ulkomaalaiset ja kansalaiset Suomen perustuslain kannalta	23
I.5 Oikeudellinen päätöksenteko ulkomaalaisasioissa	28
I.6 Viranomaisten toimivalta ulkomaalaisasioissa	40

2	MAAHANTULO JA ULKOMAALAISTEN VALVONTA SCHENGEN-JÄRJESTELMÄSSÄ	43
2.1	Vapaan liikkuvuuden alue ja rajavalvonta	43
2.2	Matkustusasiakirja ja viisumi	50
2.3	Ulkomaalaisvalvontaa koskeva toimivalta	56
2.4	Ulkomaalaisia koskevat tietojärjestelmät	62
2.5	Liikenteenharjoittajan velvollisuudet	65
2.6	Ulkomaalaisrikkomukset ja laittomaan maahantuloon liittyvät rikokset rikoslaissa	67
2.7	Julkisuus ja salassapito ulkomaalaisasioissa	70
3	OLESKELULUPAJÄRJESTELMÄN PERUSTEET	73
3.1	Velvollisuus hakea oleskelulupaa	76
3.2	Oleskelulupalajit	78
3.2.1	Tilapäinen oleskelulupa	79
3.2.2	Jatkuva oleskelulupa	81
3.3	Oleskeluluvan voimassaoloajan pituus	83
3.4	Menettely oleskelulupaa haettaessa	84
3.4.1	Oleskelulupaa koskevan hakemuksen tekeminen	84
3.4.2	Oleskeluluvan hakeminen Suomessa	92
3.5	Yleiset edellytykset oleskeluluvan myöntämiseksi	96
3.5.1	Voimassa oleva matkustusasiakirja	96
3.5.2	Oleskelu Suomessa	98
3.5.3	Toimeentuloedellytys	98
3.5.4	Vakuutus sairauden varalta	114
3.6	Maahantulosäännösten kiertäminen perusteena oleskeluluvan epäämiseen	115
3.7	Oleskeluluvan peruuttaminen ja raukeaminen	118
3.8	Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantuminen oleskeluluvan myöntämisen esteenä	119

3.9	Perhe-elämän suojan vaikutus oleskelulupa-asioissa	124
4	ERITYISET OLESKELULUPATYYPIT	137
4.1	Tieteellistä tutkimusta varten myönnettävä oleskelulupa	138
4.2	Oleskelulupa perhesiteen perusteella	138
4.2.1	Perheenyhdistämisdirektiivin vaikutus	139
4.2.2	Perheenkokoaja	141
4.2.3	Perheenjäsenet	143
4.2.4	Perhesiteen selvittäminen	147
4.2.5	Maahantulosaännösten kiertäminen	150
4.2.6	Ulkomaalaislain 66 a §:n mukainen kokonaisharkinta	158
4.2.7	Muun omaisen oleskelulupa	161
4.3	Uhriasemaan liittyvät oleskeluluvat	165
4.4	Yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnettävä oleskelulupa	169
4.5	Oleskelulupa maasta poistamisen estymisen vuoksi	171
4.6	Toistaiseksi voimassa olevat yleisluvut	173
4.6.1	Pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa	173
4.6.2	Pysyvä oleskelulupa	175
5	KOLMANNEN MAAN KANSALAISEN TYÖNTEKO JA ELINKEINON HARJOITTAMINEN	179
5.1	Ulkomaalaisen oikeus tehdä ansiotyötä Suomessa	179
5.1.1	Työnteko ilman oleskelulupaa	181
5.1.2	Rajoittamaton työnteko oleskeluluvan nojalla	182
5.2	Euroopan unionin sininen kortti	183
5.3	Työntekijän oleskelulupa	184
5.4	Muu oleskelulupa työntekoa varten	188

5.5	Elinkeinonharjoittajan oleskelulupa	190
6	EUROOPAN UNIONIN KANSALAISEN JA HÄNEEN RINNASTETTAVAN OLESKELU	191
6.1	Unionin kansalaisen oleskeluoikeus	192
6.2	Unionin kansalaisen perheenjäsenen oleskeluoikeus	194
6.3	Oikeus pysyvään oleskeluun	198
6.4	Oleskeluoikeuden esteet	199
6.6	Oleskeluoikeuden rekisteröinti ja oleskelukortin antaminen	207
7	KANSAINVÄLINEN SUOJELU	213
7.1	Kansainvälisen suojelun oikeudelliset perusteet	214
7.1.1	Pakolaissopimus	214
7.1.2	Palautuskielto	218
7.1.3	Unionin yhteinen turvapaikkalainsäädäntö	224
7.1.4	Dublin-järjestelmä	227
7.2	Kiintiö- ja ryhmäperusteinen kansainvälinen suojelu	234
7.3	Yksilöperusteinen kansainvälinen suojelu	237
7.3.1	Turvapaikan antaminen vainon perusteella	240
7.3.2	Toissijainen suojelu	249
7.3.3	Suojelu alkuperämaassa (sisäinen pako)	253
7.4	Kansainvälisen suojelun poissulkevat tekijät	255
7.5	Turvapaikkamenettely	259
7.5.1	Hakemuksen tekeminen	259
7.5.2	Hakemuksen tutkimatta jättäminen ja sen raukeaminen	263
7.5.3	Turvapaikkatutkinta	265
7.5.4	Kansainvälistä suojelua koskevan asian ratkaiseminen	271
7.5.5	Hakemuksen ilmeisen perusteettomuuden vaikutus asian käsittelyyn	280
7.6	Suojeluaseman lakkauttaminen ja peruuttaminen	283

8	ULKOMAALAISTEN VASTAANOTTO JA KOTOUTTAMINEN	287
9	MAASTA POISTAMINEN JA PALAUTTAMINEN	293
9.1	Pääsyn epääminen, käännyttäminen ja karkottaminen	294
9.2	Palautuskiellon vaikutus maasta poistamiseen	298
9.3	Maasta poistamisen oikeudelliset edellytykset	300
9.3.1	Unionin kansalainen ja tämän perheenjäsen	300
9.3.2	Kolmannen maan kansalainen	304
9.4	Kokonaisharkinta	312
9.4.1	Kokonaisharkinta oleskeluoikeuden pysyvyyden kannalta	313
9.4.2	Kokonaisharkinnassa huomioon otettavat näkökohdat	314
9.4.3	Ulkomaalaislain 66 a § ja maasta poistamiseen liittyvä kokonaisharkinta	317
9.4.4	Perhe-elämän suoja	318
9.5	Määräaika vapaaehtoiselle paluulle	324
9.6	Muutoksenhaku ja maasta poistamisen täytäntöönpano	327
9.7	Maahantulokielto	334
10	MUUTOKSENHAKU KORKEIMMASSA HALLINTO-OIKEUDESSA	337
	ASIAHAKEMISTO	341